

TÜRKÇEDE VERİLEN BİLGİNİN KAYNAĞINA İLİŞKİN TUTUMU BELİRTEN

DİLSEL DÜZENEKLER

Meltem SARGIN*

Öz

İletişim sırasında kişiler arasındaki bilgi aktarımının sağlanmasında konuşucunun veya yazarın bilginin kaynağına ve güvenilirlik derecesine ilişkin kişisel duygu, inanç ve tutumunu belirtme işlevini yerine getiren dilsel düzeneklere tanıtlama belirticileri denmektedir. Bazı dillerde yalnızca bu işlevi yerine getirmek üzere dilbilgiselleşmiş yapılar bulunmasına karşın diğer pek çok dilde başka işlevleri yerine getiren dilsel düzenekler aynı zamanda tanıtlama işlevi de görmektedir. Türkçede de ikinciyeye benzer bir durum söz konusudur. Bu çalışmada tanıtlama işlevinin ne olduğu belirlendikten sonra bu işlevi hangi dilsel düzeneklerin yerine getirdiği Türkçede yapılan çalışmaların ışığında saptanmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda, bu çalışmanın Türkçede tanıtlama işlevi gören dilsel düzenekleri listeleyen ilk çalışma olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Tanıtsallık, tanıtlama belirticisi, kiplik.

* Öğr. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilim Bölümü,
meltensargin@hotmail.com

LINGUISTIC DEVICES MARKING THE ATTITUDE TOWARDS THE SOURCE OF KNOWLEDGE IN TURKISH

Abstract

The main objective of communication is to transfer knowledge among people. During this transfer the speaker or writer also transfers some clues revealing his/her personal feelings, beliefs and attitude related to the source and reliability of the knowledge. This phenomenon of marking source and reliability, which is performed with different linguistic devices and grammatical structures in different languages, is called 'evidentiality'. Although there are grammaticalized linguistic structures to serve only as evidential markers in some languages, in many other languages linguistic devices used for other functions fulfill evidential functions as well. The latter case is also true for Turkish. In this study after defining what evidentiality is, it is tried to determine which linguistic devices are used for this function with the help of the studies carried out in Turkish so far. In this sense, it is possible to say that this study is to first to index the linguistic devices with evidential meaning in Turkish.

Keywords: *Evidentiality, evidential marker, modality.*

1. GİRİŞ

İletişimin temel amacı kişiler arasındaki bilgi aktarımını sağlamaktır. Bu aktarım sırasında konuşucu veya yazar bilginin kaynağına ve güvenilirlik derecesine ilişkin kişisel duygu, inanç ve tutumunu gösteren ipuçlarını da iletmektedir. Her dilde farklı düzeneklerle ve farklı dilbilgisel yapılarla gerçekleştirilen bu kaynak ve güvenilirlik belirtme olgusuna “tanıtlama” denmektedir.

Tanıtlama ya da tanıtıtsallığa ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Trask (1993: 95)'ın *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*'nde tanıtıtsallık “konuşucunun, ürettiği sözceyi dayandırdığı kanıtın kaynağını belirtmesi” olarak tanımlanmaktadır. Chafe ve Nichols (1986) ise tanıtıtsallığı “bilgiye yönelik tutumlar” olarak tanımlamaktadır. Aikhenvald (2004: 392)'a göre, tanıtıtsallık bilginin kaynağının dilbilgisel olarak belirtilmesidir. Kılıç (2005: 68) da tanıtıtsallığı, “konuşucu veya anlatı kahramanının, önermenin doğruluk değeri hakkında

tavir alırken öne süreceği delilin kaynağına işaret etmesi, bilgisinin kaynağını sezdirmesi” olarak tanımlamaktadır.

Yapılan tanıtısal tanımlarına ilişkin örnekleri çoğaltmanın mümkün olmasına karşın, genelde tanıtısallığın kapsamına ilişkin iki temel görüşün hâkim olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi, tanıtısallığı bir çeşit bilgisel (epistemik) biçim olarak görmekte; dolayısıyla yalnızca bilginin kaynağı olarak ele almaktadır. Bu görüşe göre, tanıtısal, bilgi kaynağıyla ilişkili oldukları için felsefi “bilgi kuramı” teriminin kapsamına girmektedir (Aikhenvald, 2004: 5). Bilgi kuramı, bilgiyi tanımlayan, temel türlerini ve kaynağını belirleyen ve sınırlarını çizen felsefi kuram olarak tanımlanmaktadır (Bullock ve Stallybrass, 1988: 279). Chung ve Timberlake (1985: 244-246) de aynı bakış açısıyla ‘bilgi kuramı’ terimini geleneksel, felsefi anlamda kullanarak tanıtısallığı, bilgi kaynağı ile ilintili bir ‘bilgi kuramsal biçim’ olarak ulamlaştırmaktadır. Bu görüşü benimseyen dilbilimciler, tanıtısallığı bilginin kaynağının belirtilmesi olarak sınırlandırmanın daha çok doğal dili kapsayan evrensel bir yaklaşım olduğunu ileri sürmektedirler (Aikhenvald, 2004: 6).

Öte yandan, tanıtısal kavramı ve bilginin ‘güvenilirliği’ oldukça kaynaşmış durumdadır. Günümüze kadar gelen en iyi dilbilim sözlüklerinden birinin yazarı olan Matthews (1997: 120), ‘tanıtısal’ı “bir ifadenin dayandırıldığı kanıtın kaynağını ya da güvenilirliğini açıklayan, bir grup parçacık ya da çekim” olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Dendale ve Tasmowski (2001: 343) de, pek çok dildeki tanıtısal dizgesinin bilginin kaynağını belirtirken aynı zamanda konuşucunun o bilginin güvenilirliğine ilişkin tutumunu da belirttiğini ileri sürmektedirler. Chafe (1986: 262), tanıtısallığın bir ‘dar’ bir de ‘geniş’ anlamı olduğunu düşünmekte ve tanıtısallığı, dar anlamda ‘bilgi kaynağını belirtme’; geniş anlamda ise, ‘konuşucunun, sahip olduğu bilginin gerçekliğine ilişkin tutumunu belirtmesi’ olarak tanımlamaktadır. Tanıtısallığı, bilginin güvenilirliğiyle ilişkilendiren bu kapsamlı tanım, tipik olarak kiplikle ifade edilen olasılığın belirlenmesi, doğruluk ya da kesinlik derecesi gibi diğer uzanımları da tanıtısal kavramının içine

sokmakta ve böylece çeşitli kipliklerle (olasılık, varsayım belirtenler gibi) tanıtısalık arasındaki katı sınırları eritmektedir (Aikhenvald, 2004: 5). Zaten pek çok dilde, özellikle Avrupa dillerinde, tanıtısalık işlevinin büyük ölçüde kiplikle örtüştüğü, bu yüzden tanıtısalamanın kiplik başlığı altında incelendiği görülmektedir (Palmer, 2001; Papafragou, 2006; Fitnel, 2006).

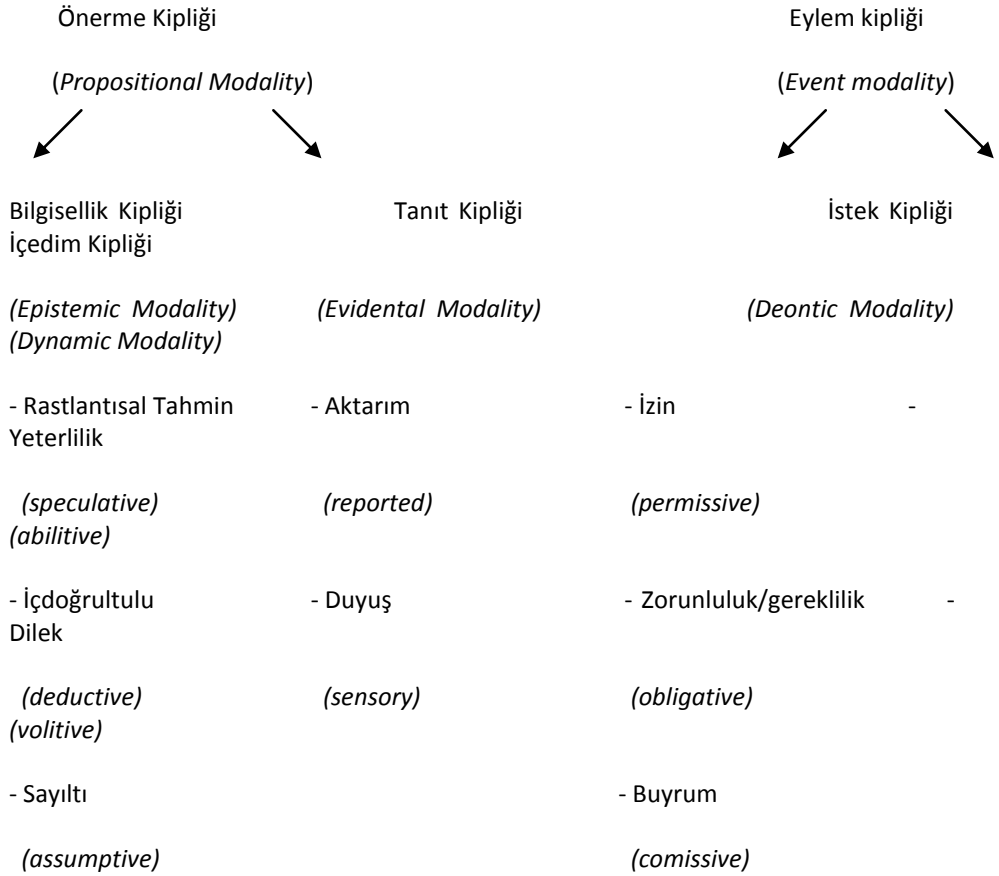
1. 1. Kiplik ve Tanıtısalık

Tanıtsallığa ilişkin çalışmalarda, tanıtsallığın çoğunlukla kipliğin bir alt sınıfı olarak ele alınması nedeniyle kiplik ve tanıtsallık ilişkisini incelemek tanıtsallığı tanımlama açısından önem taşımaktadır. Bunun için de kiplik kavramının ne olduğunu açıklamak yerinde olacaktır.

Öncelikle, birbirleriyle yakından ilişkili iki kavram olan *kip* ve *kiplik*'in ne olduğunu tanımlamak gerekmektedir. Kip, kiplik işlevi gören, biçimsel olarak dilbilgiselleşmiş bir eylem ulamına gönderimde bulunmakta ve genellikle ayrı eylemsel kümeler içinde çekim biçiminde ifade edilmektedir. Kiplik ise, dillerin ifade ettiği anlam öğelerine ilişkin anlambilimsel alandır ve dillerde biçimbilimsel, sözcüksel, sözdizimsel olarak ya da tonlama yoluyla ifade edilebilmektedir (Bybee ve Fleischman, 1995: 2). İşlevsel bir bakış açısını yansıttığı, dolayısıyla da daha evrensel olduğu için bu çalışmada kiplik kavramının ele alınması ve tanıtlama işlevi gören belirtilerle ilişkilendirilmesi uygun görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, kiplik dillerde farklı dilbilgisel yapılarla kodlanmakta ve çeşitli anlamsal işlevleri yerine getirmektedir. Bu farklı anlamsal işlevlere göre kiplik, farklı biçimlerde sınıflandırılabilir. Palmer (2001: 22)'ın kiplik sınıflandırması en kapsamlı ve en yaygın olarak atıfta bulunulan sınıflandırmadır. Corcu (2005: 34)'nun tablolaştırdığı bu sınıflandırma Çizelge 1'de gösterilmektedir:

Kiplik

Çizelge 1. Palmer'in Kiplik Sınıflandırması.

Palmer (2001: 8-10) öncelikle kipliği *önerme kipliği* ve *eylem kipliği* olmak üzere iki ana bölüme ayırmaktadır. Önerme kipliği de kendi içinde *bilgisellik kipliği* ve *tanıtlama kipliği* olarak iki alt bölümü içermektedir. Bilgisellik kipliği, konuşucunun önermenin gerçeklik durumuna ilişkin yargısını ifade etmekte; tanıtlama kipliği ise, konuşucunun önermenin gerçekliğine ilişkin kanıtını göstermektedir. Görüldüğü gibi bu iki kiplik türü yukarıda verilen tanıtlama tanımlarında sözü edilen kaynak belirtme olgusuyla

örtüşmekte ama bilginin elde edildiği kaynaklara bakılırsa (aktarım, tahmin, duyuşal gibi) bunların aynı güvenilirlik derecesinde olamayacağı da anlaşılmalıdır.

Tanıtsallığı kipliğin bir alt-ulamı olarak kabul eden ve tanıtsallığı ayrı bir dilbilgisel ulam olarak ele alan iki farklı görüşün bulunmasının nedeni tanıtsallığın kapsamının daha önce belirtildiği gibi farklı biçimlerde tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. İşlevsel açıdan bakıldığında tanıtlama işlevini yerine getiren her türlü dilsel yapı tanıtlama belirticisidir (Aikhenvald, 2004: 105). Buna göre tanıtlama işlevinin net bir tanımı yapıldığında bu işlevi yerine getiren dilsel düzeneklerin tümü tanıtlama belirticisi olarak etiketlenebilir.

1. 2. Dillerdeki Tanıtsallık Dizgeleri

Her dilde bilginin kaynağına gönderimde bulunmayı mümkün kılan farklı dilsel biçimler bulunmaktadır. Aikhenvald (2004: 105)'ın saptamasına göre doğal dillerin bazıları, yalnızca tanıtsallığı kodlamak için dilbilgiselleşmiş belli yapılara (dilbilgisel tanıtsallığa) sahipken diğer bazı dillerde tanıtlama işlevi, zaman, kiplik, koşul gibi başka işlevleri de yerine getiren dilsel yapılar aracılığıyla sağlanmaktadır. Dilbilgisel tanıtsallığa sahip dillere Amerikan Kızılderili dillerinden biri olan Wintu dili örnek verilebilir. Bu dilde yalnızca tanıtsallığı kodlamaya yarayan dört sonek bulunmaktadır. Bunlardan biri, görsel-olmayan, duyuşal tanıtlayıcı olarak kullanılan ve eylem sonunda $-m$ söylenti kipi belirticisinden * önce gelen $-nt^h e$ sonekidir (Schlichter, 1986: 47):

(1) Heket wira wača'-bint^he' m.

biri gel ağla BG. SKB.

'Biri ağlayarak geliyor (Duyuyorum).'

* Dilbilgisel açıklamada kullanılan kısaltmalar şunlardır: BG: bitmemişlik görünüşü, DG: dizisel görünüş, SKB: söylenti kipi belirticisi, Ø : çekimlenmemiş gövde.

(2) Pi k'ilepma: daqča nt^he: m.

o (hava) korkunç sıcak Ø SKB.

'Hava korkunç sıcak (Sıcaklığı hissediyorum).'

(3) Po'm yel-hurawi nt^he: m.

toprak zarar ver DG. SKB.

'Toprak zarar görecek (Biliyorum, hissediyorum).'

(1), (2) ve (3)'te görüldüğü gibi, Wintu dilindeki $-nt^he$ soneki duyusal kanıtlara dayalı bilgileri kodlamak üzere dilbilgiselleşmiş, başka bir işlev yüklenmeyen bir belirticidir. Doğal dillerin hepsinde bu tür tanıtlama dizgeleri bulunmamaktadır, ama bu, tanıtlama dizgesine sahip olmayan dillerde bilginin kaynağının belirtilmediği anlamına da gelmemektedir.

Özelleşmiş bir tanıtlama dizgesi (dilbilgisel tanıtısalılık) olmayan diller, kiplik, zaman ve kişi belirtme, adlaştırma, yantümceleme gibi dilbilgisel işlemlerle tanıtısalının anlambilimsel özelliklerine benzer bir etki oluşturmaktadır. Tanıtlamanın, aslında başka işlevleri yerine getirmek olan dilbilgisel yapılarla gerçekleştirilmesi 'tanıtısalılık stratejileri' olarak adlandırılmaktadır (Aikhenvald, 2004: 105; Hsieh, 2008: 208). Bilginin kaynağını tanıtlama stratejileri ile kodlayan dillere Fransızca örnek verilebilir. Sözelimi, Fransızcadaki koşul tümcelerinde, bir varsayımı ya da mevcut gerçeğe aykırı bir durumu ifade etmek için kullanılan dilbilgisel yapı, yantümce yerine bir temel tümcede kullanıldığında, ikinci-el kaynaktan alınan ve konuşucunun, güvenilirlik konusunda sorumluluk almayı reddettiği, sorgulanabilir bilgiyi kodlayan bir tanıtlama belirticisi işlevini üstlenebilmektedir (Tanıtlama belirticisinin altı çizilmiştir) (Aikhenvald, 2004: 106):

(4) La flotte britannique aurait quitté ce matin le port de Portsmouth.

‘İngiliz Donanması bu sabah Portsmouth Limanından ayrılmış (bize öyle söylendi).’

Örnek (4)’te görüldüğü gibi, koşul belirtme işlevini yerine getiren aurait quitté yapısı temel tümcede kullanıldığında, aşağıdaki anlambilimsel özellikleri sergilemektedir:

- (i) Verilen bilgiye ilişkin ‘belirsizlik’ ifade eder;
- (ii) Bilginin başka bir kaynaktan alındığını gösterir;
- (iii) Konuşucu veya yazar bilginin güvenilirliğine ilişkin olarak hiçbir sorumluluk almaz.

Türkçenin de bir tanıtlama dizgesine sahip olduğu söylenemez. Türkçede dilbilgiselleşmiş tek tanıtlama belirticisinin *-miş* soneki olduğu kabul edilse de bu sonek aynı zamanda geçmiş zamanı belirtmek için de kullanılmaktadır. Ayrıca, tek bir tanıtlama belirticisinin bir dizge oluşturduğu söylenemez. Dolayısıyla, Türkçede de tanıtlama işlevi başka işlevleri de yerine getirmek için kullanılan dilsel düzenekler tarafından yerine getirilmektedir. Yapılan çalışmalarda Türkçede tanıtıcılık kavramı kip ya da kiplik konusunun bir alt ulamı olarak ele alınmakta ve tanıtlama belirticilerinin işlevleri aslında bir kiplik işlevi olarak tanımlanmaktadır. Kiplikle ilgili bu çalışmalarda Türkçede tanıtlama işlevlerinin, genel olarak, ‘kiplik sonekleri’, ‘kiplik sıfatları’ ve ‘kiplik belirteçleri’ ve sözlüksel içeriği açısından kanıt gösterme, çıkarımda bulunma gibi tanıtlama anlamları taşıyan eylem ve eylem öbekleriyle kodlandığı görülmektedir (Underhill 1979; Aksu-Koç ve Slobin 1986; Tura Sansa 1986; Kocaman 1988; Kornfilt 1996; Ruhi vd., 1997; Gencan 2001; Güven 2001; Banguoğlu 2004; Göksel ve Kerslake 2005).

1. 3. Tanıtsallığa Chafe'nin Yaklaşımı

Tanıtsallığı yalnızca bilginin kaynağı olarak sınırlayan dilbilimciler bu yaklaşımın daha evrensel olduğunu ileri sürseler de, tanıtsallığı, tanıtsallık stratejileri (başka dilbilgisel işlevleri olan dilsel yapıların tanıtsallık belirtme işlevini de yerine getirmesi) kullanarak kodlayan kiplik-yönelimli dillerin, özellikle Avrupa dillerinin incelenmesi için Chafe (1986)'nin bilginin hem kaynağı hem de güvenilirlik derecesini içeren tanıtsallık tanımının, daha uygun olduğu görülmektedir (Aikhenvald, 2004: 6). Bu tanım çerçevesinde Chafe (1986: 263), Avrupa dillerinden biri olan İngilizcedeki tanıtsallık olgusunu açıklamada bazı kavramlardan yararlanmakta ve bu kavramları Çizelge 2'de görüldüğü biçimde birbirleriyle ilişkilendirmektedir:

bilginin kaynağı		bilgiyi bilme biçimi		güvenilir
???	----- >	inanç	----- >	b
kanıt	----- >	tümevarım	----- >	i
dil	----- >	söylenti	----- >	l
varsayım	----- >	tümdengelim	---- >	g
				i

güvenilmez

Çizelge 2. Chafe'nin Tanıtsallık Kavramına Yaklaşımı

Şimdi Chafe'nin Çizelge 2'de gösterdiği kavramları ve bu kavramların birbirleriyle olan ilişkilerini anlamaya çalışalım. Chafe (1986)'nin tanıtsallık çerçevesinde ele aldığı kavramlardan biri 'bilgi'dir. Bilgi, konuşucu ya da yazar tarafından az ya da çok güvenilir

olarak nitelendirilebilir ve Çizelge 2’de gösterildiği gibi ‘en güvenilir’den ‘en az güvenilir’e doğru uzanan bir ölçekle belirtilebilir. Tanıtsallıkla ilgili bir başka kavram ‘bilgiyi bilme biçimi’dir. Chafe’ye göre bilginin, inanç, tümevarım, söylenti ve tümdengelim olmak üzere dört farklı biçimde bilindiği varsayılmakta ve bunların her birinin farklı kaynaklara dayandığı belirtilmektedir. İncancın kaynağının ne olduğu kesin değildir. Tümevarımın kaynağını kanıt, söylentinin kaynağını dil, tümdengelim kaynağını ise varsayım oluşturmaktadır. Bilgiyi bilme biçimi başlığı altında yer alan dört ögenin sıralanış biçiminin bilginin güvenilirliği ile ilgisi yoktur; yani inanç diğerlerinden daha güvenilir ya da tümevarım diğerlerine göre daha az güvenilir anlamına gelmez. Her bir öge güvenilirlik ölçeğinde kendi ekseninde aşağı-yukarı hareket edebilir (Chafe, 1986: 263). Örneğin, duyuya dayalı kanıt birinci elden alınan bilgiyi göstermesine karşın bilgi kaynağına bağlı olarak söylentiye dayalı kanıttan daha güvenilir olmayabilir. Chafe’nin ölçeğindeki güvenilirlik her bir bilgi kaynağına ilişkin tanıtsalların kendi türünden olan örneklerini güvenilirlik derecesi açısından karşılaştırmaya yaramaktadır. Her ikisi de duyuya dayalı kanıt gösteren *Bir karaltı gördüm* ve *Galiba bir karaltı gördüm* tümcelerinin verdiği bilginin güvenilirliği birinci tümcede daha fazlayken ikinci tümcede ‘galiba’ belirtici nedeniyle daha düşüktür. Öte yandan ikinci elden alınan bilgiyi ifade etmesine karşın *Öğretmen sınavın iptal edildiğini söyledi* tümcesi bazı bağlamlarda duyuya dayalı kanıtın yukarıdaki *Bir karaltı gördüm* biçimindeki örneği kadar güvenilir olabilmektedir. Dolayısıyla ölçekteki sıralama tanıtsallığın türlerinin değil her bir türün kendi içinde karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

Bu çalışmada Chafe (1986)’nin ‘konuşucunun veya yazarın, sahip olduğu bilginin gerçekliğine ilişkin tutumunu belirtmesi’ biçimindeki tanıtsallık tanımını benimsenmiş aynı zamanda Chafe’nin İngilizcedeki tanıtsallık için belirlediği kavramlar, tanıtsallığın ne olduğunun anlaşılmasında ve nelerin tanıtlama belirticisi olarak kabul edilebileceğinin saptanmasında model oluşturmuştur.

1. 4. Türkçede Tanıtsallık

Şimdiye kadar tanıtsallığa ilişkin olarak sunulan bilgiler ışığında Türkçedeki tanıtlama belirtecilerinin işlevleri Chafe'nin tanıtsallığa ilişkin çalışmasına koşut olarak aşağıda sunulan bölümlerdeki gibi sınıflandırılıp örneklendirilebilir.

1. 4.1. Farklı Güvenilirlik Dereceleri Gösteren Tanıtlama Belirtecileri

Türkçede farklı güvenilirlik dereceleri gösteren kiplik belirteçleri, kiplik sonekleri, eylem öbekleri ve kiplik sıfatları bulunmaktadır.

Kiplik belirteçlerine *kesinlikle/mutlaka, asla, hiç, hep / her zaman / daima, büyük ihtimalle / büyük olasılıkla, belki* örnek verilebilir (Ruhi vd., 1997: 108):

(5) Kesinlikle okula gitmiş.

(6) Mutlaka okula gitmiştir.

(5) ve (6)'deki *kesinlikle* ve *mutlaka* en yüksek güvenilirlik derecesi gösteren, yaygın kiplik belirteçleri arasında yer almaktadır. *Büyük ihtimalle/büyük olasılıkla* belirteç öbekleri ise daha düşük bir güvenilirlik derecesini göstermektedir:

(7) Büyük olasılıkla rapor bugün tamamlanır.

(7)'deki *büyük olasılıkla* belirteç öbeği 'olasılık' ifade ettiği için tam bir kesinlik derecesi taşımamaktadır.

En düşük güvenilirlik derecesini ise, *belki* kiplik belirteci göstermektedir (Ruhi vd., 1997: 108) :

(8) Belki sevgiye inanmıştır.

(8)'de ifade edilen durum yalnızca sezgisel bir fikir yürütmeye dayalı olduğu için yüksek güvenilirlik taşımamaktadır.

Türkçede kiplik soneklerinin de farklı güvenilirlik derecelerini gösterebildiğinden söz etmiştik. Bunlardan bazıları *-Dir, -Di, -Iyor, -(y)Abil+Ir* sonekleridir. Bunlardan *-Dir, -Di, -Iyor* yüksek derecede güvenilirlik kodlayabilmektedir. Örneğin, *-Dir* kullanıldığı tümcelere güçlü bir kesinlik, açıklık ve belirgin olma niteliği kazandırmakta (Tura Sansa, 1986: 145) bir gerçeği, bir durumu belirleme, saptama, açıklama işlevlerini görmektedir (Aksan 1997: 180):

(9) Bella Bartok tanınmış bir Macar bestecisidir.

(10) Genel olarak dikkatli bir şoförsündür.

(11) Evine bağlı kocaların tipik bir örneğiyimdir.

(9), (10) ve (11)'deki tümcelerde konuşucu, *-Dir* soneki kullanarak ileri sürdüğü fikri kesinleştirmektedir, fakat verdiği bilgiye ilişkin olarak kişisel tutumunu yansıttığı için bu, konuşucunun, verdiği bilgidene derece emin olduğunu yansıtmakta; ancak bilginin mutlaka doğru olduğunu göstermemektedir. *-Di* kiplik soneki de Türkçede kesin geçmiş zamanı göstermekte (Gencan, 2001: 304) ve konuşucunun meydana gelen olaya tanık olduğunu bildirmektedir (Boz 2012: 62):

(12) Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı...

(12)'de konuşucu, tanık olduğu bir olayı anlattığı için kanıta dayalı bilgi sunmaktadır. Kanıta dayalı bilginin inandırıcılığının, dolayısıyla güvenilirliğinin her zaman yüksek olduğu düşünülmektedir. *-Iyor* kiplik soneki de duyuşal kanıta dayandığı için yüksek derecede güvenilirlik göstermektedir (Gencan, 2001: 307):

(13) Kar yağıyor. Çocuklar kartopu oynuyorlar.

(13)'teki tümcede konuşucu, konuşma anında tanık olduğu bir olayı anlattığı için (12)'ye benzer bir durum söz konusudur. Bilgi yine ilk elden alındığı için yüksek güvenilirlik derecesi olduğu kabul edilmektedir.

Bir başka kiplik soneki olan *-(y)Abil+Ir* gelecekle ilgili öngörülerini kodladığı için güvenilirlik derecesi daha düşüktür (Güven, 2001: 80):

(14) Sınavda üçüncü konudan soru çıkabilir.

(14)'teki örnekte henüz meydana gelmemiş bir olaya ilişkin tahminde bulunmaktadır. Tahmine dayalı bilgi geçerli bir kanıt gösterilmediği takdirde yüksek güvenilirlik ifade edememektedir.

Emin ol-, *(gibi) görün-*, *san-*, *düşün-*, *tahmin et-*, *zannet-* ve *varsay-* gibi bazı eylemler de sözlüksel içerikleri nedeniyle farklı derecelerde güvenilirlik göstermektedir:

(15) Bizi kimsenin görmediğine eminim.

(16) Bizi kimsenin görmediğini zannediyorum.

(15) ve (16)'da kullanılan *emin ol-* kesinlik ifade ettiği için yüksek güvenilirliğe, *zannet-* ise daha düşük güvenilirliğe sahiptir.

Görüldüğü gibi, Türkçede verilen bilginin güvenilirliği çeşitli kiplik belirteçleri, kiplik sonekleri, eylem öbekleri ve kiplik sıfatları ile sağlanabilmektedir. Bu yapıların her biri kendi içlerinde farklı güvenilirlik derecelerini belirtebilmektedirler.

Edinilen bilgilerin kaynakları ve ediniliş biçimleri de farklı derecelerde güvenilirliğe sahip olabilmektedir. Bunlardan 'inanç', düşük güvenilirliğe sahip olduğu düşünülen bilgiyi bilme biçimlerinden biridir (Chafe, 1986: 266).

1. 4.2. İnanç İşlevi Görebilen Tanıtlama Belirticileri

İnanç, kaynağı tartışmalı olan bir bilgi türü olduğu için güvenilirliği de hemen her zaman düşük olmaktadır. Türkçede *düşün-*, *inan-*, *zannet-* ve *san-* gibi eylemler sözlüksel içerikleri nedeniyle bilginin inanca dayalı olduğunu göstermektedir:

(17) Ayşe'nin güzel bir kız olduğunu düşünüyorum.

(17)'deki *düşün-* eylemi verilen bilginin, konuşucunun öznel değerlendirmesi olduğunu göstermekte, dolayısıyla verilen bilginin güvenilirliğini azaltmaktadır. *Bence (bizce)*, *kanımca (kanımızca)*, *(bizim/-nln) fikrimize/fikrine göre* gibi kiplik belirteçleri de Türkçede inanç ifade edilebilmektedir (Göksel ve Kerslake, 2005: 216):

(18) Bence endişelenecek bir şey yok.

(18)'deki *bence* belirteci de (68)'deki gibi öznel yargı anlamı vermekte ve güvenilirliği kanıta dayalı bilgiye göre daha az güvenilir olan bilgiyi kodlamaktadır.

Bilgiyi bilmenin diğer biçimleri ve bilgi kaynakları, bilgi verme işlevini inançtan daha yüksek güvenilirlikle gerçekleştirmektedir. Bunlardan biri 'tümevarım'dır.

1. 4.3. Tümevarım İşlevi Görebilen Tanıtlama Belirticileri

Kanıta dayalı çıkarım olan tümevarım işlevi Türkçede bazı kiplik sonekleriyle belirtilmektedir. Bunlardan biri *-miş* sonekidir (Aksu-Koç ve Slobin, 1986: 159):

(19) Ahmet gelmiş.

(19)'da konuşucu bazı kanıtlara dayanarak, sözgelimi, Ahmet'in paltosunun askıda asılı olduğunu görerek bir sonuca ulaşmakta, yani bir çıkarımda bulunmaktadır.

Tümevarım işlevi belirten bir diğer kiplik soneki de *-Dir* ekidir (Göksel ve Kerslake, 2005: 338):

(20) (Gelen) Ayşe'dir.

(20)'deki tümcede konuşucu, örneğin, kapının anahtarla açıldığını işittiği için Ayşe'nin geldiği çıkarımını yapabilmektedir. Bu çıkarım, duyuşal kanıt aracılığıyla edinilmiş bir bilgi vermekte ve kanıta dayandığı için yüksek güvenilirlik belirtmektedir.

Türkçede, -AcAk kiplik soneki de tümevarım ifade edebilir (Göksel ve Kerlake, 2005: 338). Bu ekin gerçek görevi, gerçekleşmesinde kesinlik olan bir durumu ifade etmesidir (Karaağaç 2012: 369):

(21) Çok bulut var. Yağmur yağacak.

(21)'de gökyüzünde çok bulut bulunması bu konudaki genel bilgi ve deneyime dayanılarak yağmurun yağacağına ilişkin bir işaret olarak görülmekte, yani ilk tümce, ikinci tümcedeki çıkarım için kanıt oluşturmakta ve bilginin güvenilirliğini arttırmaktadır.

-mAll da tümevarım işlevi yerine getiren bir kiplik sonekidir (Göksel ve Kerlake, 2005: 345):

(22) Kapı açık, evde olmalılar.

(22)'de yine bir kanıttan yola çıkılarak bir sonuç çıkarsanmaktadır; kapının açık olması evde yaşayanların o anda evde olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir, çünkü normalde insanlar evlerinde bulunmadıkları zamanlarda kapılarını kapalı tutarlar. Böylece, bu tümcede bilginin kaynağı olarak kanıt gösterilmesi bilgiyi güvenilir kılmaktadır.

Türkçede, çıkarım yoluyla bir sonuca ulaşma, kiplik belirteçleri ile de kodlanabilmektedir (Ruhi vd., 1997: 108):

(23) Galiba ödevini yapmış.

(24) Herhalde ödevini yapmıştır.

(23) ve (24)'te *herhalde* ve *galiba* kiplik belirteçlerine örnek verilmektedir. Kesin olmayan tahminleri ifade etmek için kullanılan bu belirteçler ile kodlanan bilgi güvenilirlik ölçeğinde düşük bir noktada bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, bilginin kanıtı dayalı çıkarım sonucunda edinildiğini gösteren tümevarım, Türkçede bazı kiplik sonekleriyle ve kiplik belirteçleriyle kodlanabilmektedir. Bilginin dayandırıldığı kanıt, algılama yoluyla ya da başkalarından öğrenilerek edinilmektedir. Algı yoluyla elde edilen kanıt 'duyusal kanıt' olarak adlandırılmaktadır (Chafe, 1986: 267-8).

1. 4. 4. Duyusal Kanıtı Dayalı Çıkarım İşlevi Gören Tanıtlama Belirticileri

Türkçede duyusal kanıtlar *-Dir -Di, -Iyor*, kiplik soneklerinin (46-50) yanı sıra, konuşmacının olaya doğrudan tanık olduğunu gösteren *gör-, duy-, gözlemle-* gibi duyusal algılamayı ifade eden bazı eylem öbekleriyle kodlanmaktadır:

(25) Birinin inlediğini duyuyorum.

(26) Bazı çocukların diğerlerinden daha çabuk geliştiği gözlemlenmektedir.

(25) ve (26)'da konuşucu kendi algılama yetisi ile edindiği bilgiyi sunduğu için bu bilgiye ilişkin tutumunun güvenilirliği yüksektir.

Bir bilgiye ilişkin kanıt, yalnızca duyular aracılığıyla elde edilmemektedir. Bir başka kanıt türü de bilginin ikinci-elden edinildiği durumlardaki söylentiye dayalı kanıttır (Chafe, 1986: 268).

1. 4.5. Söylentiye Dayalı Kanıt İşlevi Gören Tanıtlama Belirticileri

Söylenti türündeki bilme biçimi konuşucunun veya yazarın olaya tanık olmadığı, bilgiyi bir başkasından öğrendiği durumları anlatmaktadır. Türkçede söylenti *-miş* kiplik soneki ile kodlanmaktadır (Aksu-Koç ve Slobin, 1986: 161):

(27) Her gün koşuyormuş.

(27)'de konuşucu, tümcedeki kılıcının koştuğuna kendisi tanık olmamakta, bu bilgiyi başkasından dil aracılığıyla edinmektedir. *-miş* kiplik soneki ile kodlanan söylentide, bilginin kaynağı belirtilmediği için hem bilginin güvenilirliği hem de konuşucunun bilgiye ilişkin sorumluluğu azalmaktadır. Türkçede söylentinin bir başka ifade edilmiş biçimi de aktarımdır. Aktarılan bilgi adlaştırılarak *söyle-*, *belirt-*, *ifade et-* gibi eylemlerle (genellikle bu eylemlerin edilgen biçimleriyle) birlikte kullanılmaktadır (Göksel ve Kerslake, 2005: 135):

(28) Maçın birazdan başlayacağı söyleniyor.

(28)'deki aktarımda yine, konuşucu veya yazar olaya kendisi tanık olmamakta, başkasından öğrendiği bilgiyi sunmaktadır.

Söylentinin bir başka biçimi de çalışmamızın bütüncesini oluşturan bilimsel metinlerde sıkça görülen atıflardır. Atıflar, iki farklı yolla gerçekleştirilmektedir. Bunlardan birincisi, bilginin kaynak kişi ya da kişilerin kendi sözcükleriyle aynen aktarılmasıdır (İmer, 2001: 101):

(29) Bu bölümde Demircan (2000; 52), öncelikle “Anadolu’da devlet dili olarak Arapça ve Farsçanın yerine Osmanlıcanın gelmesi pratikte Türk halkını yabancı bir dille idare edilmek durumundan kurtaramamıştır” saptamasını yaptıktan sonra.....

Diğer atıf türü de açıklama yoluyla yapılmaktadır. Bu şekilde gerçekleştirilen atıflarda aktarımı yapan kişi, kaynak kişinin sözcüklerini değil, kendi sözcüklerini kullanmaktadır (Cengiz ve Cem-Değer, 2005: 2)

(30) Demircan (2000), Türkçede EB (ezgi birim) üzerine de belirlemeler yapmaktadır.

(29)'da yazar Demircan'dan yaptığı alıntıyı Demircan'ın kendi sözlerini tırnak içinde aynen yazarak kendi metninde kullanmaktadır. (30)'da ise, yine Demircan'dan yapılan bir başka alıntıda yazarlar dolaylı aktarımı tercih etmektedirler. Hangi yöntemle olursa olsun yapılan atıflar aracılığıyla, konuşucu veya yazar çalıştığı bilimsel alanda itibar gören, güvenilirliği kanıtlanmış diğer araştırmacılara gönderimde bulunarak verdiği bilgileri geçerli kılmakta, dolayısıyla da güvenilirliğini arttırmaktadır.

Sonuç olarak, söylenti işlevli tanıtımlar, konuşucu veya yazar aktardığı bilginin sorumluluğunu üstlenmek istemediğinde ya da kaynağın güvenilirliğine göre bilginin ikna ediciliğini arttırmak istediğinde kullanılmaktadır.

Bilgiyi bilme biçimlerinden bir diğeri olan tümdengelim Türkçede hangi düzeneklerle kodlanabildiği de aşağıdaki bölümde açıklanmaya çalışılmaktadır.

1. 4.6. Tümdengelim İşlevi Gören Tanıtlama Belirticileri

-(y)Ebil+Ir, -AcAk(-Dır), -A/ır kiplik soneklere Türkçede, çıkarım sonucunda kanıtla ilişkin bir varsayıma ulaşıldığını, yani sonuçtan nedenin çıkarsanabildiğini gösteren tümdengelim belirtmek için kullanılabilir:

(31) Hükümet yakında vergileri düşürebilir.

(32) Hükümet yakında vergileri düşürür.

(33) Hükümet yakında vergileri düşürecektir.

(31), (32) ve (33)'teki tümcelerdeki gibi bir durumda sonucun altında yatan neden, eğer bağlamda belirtilmiyorsa, dinleyicinin dünya bilgisi ya da konuşucu ile olan ortak bilgisi yoluyla ulaşabileceği bir varsayımdır. Yukarıdaki tümcelerde hükümetin vergileri düşürebileceği yolundaki bilgi, sözgelimi, hükümetin bu konuda çok tepki almış olduğu şeklindeki bir kanıtı ulaşmayı sağlayabilmektedir. Ayrıca, (31)'de olasılık gösteren *-(y)Ebil+Ir* kiplik sonekleri kullanıldığı için düşük derecede bir güvenilirlik görülmektedir. (32) ve (33)'te daha kesin yargıları gösterebilen *-AcAk(-Dir)* ve *-A/Ir* kiplik soneklerinin kullanımı ise, hükümetin daha önce benzer durumlarda benzer bir tutum sergilediği varsayımını akla getirmektedir.

Varsay-, *öngör-*, (...-diğini/diye/olarak) *kabul et-* gibi varsayım anlamı taşıyan eylem ve eylem öbekleri de tümdengelim ifade etmek için kullanılabilir (Halliday, 1994: 112):

(34) Geçen yılki enflasyon rakamların bu yıl için de geçerli olduğu varsayılmaktadır.

(35) Geçen yılki enflasyon rakamların bu yıl için de geçerli olduğu öngörülmektedir.

(36) Geçen yılki enflasyon rakamların bu yıl için de geçerli olduğu kabul edilmektedir.

(34), (35) ve (36)'daki tümcelerde yer alan eylemlerin sözlüksel içeriği sayesinde çıkarım sonucunda bir varsayıma ulaşıldığı anlamı ortaya çıkmaktadır. Bu örneklerin kanıtı ilişkin birer varsayım olabilmesi için bağlamda "çünkü bu yılki mali koşullar geçen yılki koşullarla aynıydı" gibi bir bilginin yer alması gerekmektedir. (34), (35) ve (36)'daki *varsay-*, *öngör-* ve *kabul et-* eylemleri zihinsel süreçleri ifade eden eylemler (Halliday, 1994: 112) oldukları ve olmamış bir şeyi olmuş ya da olacak saymak anlamına

geldikleri için tümden gelim işlevini üstlenmekte, dolayısıyla önermedeki bilgiye karşı çok kesin olmayan bir tutumu yansıtmaktadır.

Yukarıda Chafe (1986)'nin İngilizce için belirlediği tanıtlama belirticilerinin Türkçede hangi dilsel düzeneklerle kodlanabileceğini Türkçede yapılan çalışmaların yardımıyla ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu dilsel düzenekler ve işlevleri Çizelge 3'te özetlenmektedir:

Tanıtsallığı kodlayan dilsel düzenek	İşlev
-miş	-tümevarım (kanıttan yola çıkarak bir sonuca ulaşma) -söylenti (tanık olunmayan başkasından öğrenilen bilgi)
-Dir	-tümevarım (kanıttan yola çıkarak bir sonuca ulaşma)
-AcAk	-tümevarım (kanıttan yola çıkarak bir sonuca ulaşma) -tumdengelim (çıkarım sonucunda bir varsayıma ulaşma)
-mAlI	-tümevarım (kanıttan yola çıkarak bir sonuca ulaşma)
-DI	-duyusal kanıt (doğrudan tanık olarak edinilen bilgi)
-lyor	-duyusal kanıt (doğrudan tanık olarak edinilen bilgi)
(y)-AbIl	-tumdengelim (çıkarım sonucunda bir varsayıma ulaşma)
-A/İr	-tumdengelim (çıkarım sonucunda bir varsayıma ulaşma)
galiba, herhalde belirteçleri	-tümevarım (kanıttan yola çıkarak bir sonuca ulaşma)
bence, kanımca, fikrime göre gibi belirteçler	-inanç (konuşucunun veya yazarın öznel değerlendirmesi)
-gör-, -duy-, gözlemle- gibi eylemlerle birlikte –lyor soneki ve birinci kişi eki kullanımı	-duyusal kanıt (doğrudan tanık olarak edinilen bilgi)
söyle-, belirt- gibi aktarma eylemleri	-söylenti (tanık olunmayan başkasından öğrenilen bilgi)
varsay-, öngör-, kabul et- gibi varsayım anlamı taşıyan eylemler	-tumdengelim (çıkarım sonucunda bir varsayıma ulaşma)
-düşün-, inan- gibi inanç gösteren eylemler	-inanç (konuşucunun veya yazarın öznel değerlendirmesi)
Atıflar	-söylenti (kaynağı ve güvenilirlik derecesi yüksek olan bilgi verme)

Çizelge 3. Türkçede Tanıtsallığı Kodlayabilen Dilsel Düzenekler ve İşlevleri.

Çizelge 3'te birinci sütunda Chafe (1986)'nin çalışmasına koşut olarak Türkçede tanıtısallığı kodlayabilen dilsel düzenekler yer almaktadır. İkinci sütunda ise bu dilsel düzeneklerin ne gibi tanıtılma işlevleri üstlenebildikleri gösterilmektedir. Çizelgede görüldüğü gibi, bir tanıtılma işlevi farklı dilsel düzeneklerle yerine getirilebildiği gibi aynı dilsel düzenek birden fazla tanıtılma işlevini de yerine getirebilmektedir. Bu durumda bir dilsel düzeneğin hangi tanıtılma işlevini yerine getirdiğini belirleyebilmek için, içinde kullanıldığı metinsel bağlama başvurmak gerekmektedir. Zaten Türkçede pek çok dilsel yapı ancak bağlam içerisinde değerlendirilirse gerçek işlevi ve anlamı ortaya çıkmaktadır (Karpuz ve Akçataş 2001). Buradan da tanıtılma belirticilerinin "bağlam-bağımlı" dilsel düzenekler (Viechnicki, 2002: 5) olduğu anlaşılmaktadır.

2. SONUÇ

Özet olarak, bir sözlü ya da yazılı metni üreten konuşucu veya yazar tarafından metinde verilen bilgilerin kaynağını ya da güvenilirlik derecesini belirtmeye 'tanıtılma' denmektedir. Doğal dillerin tümünde bilginin kaynağını ve/veya güvenilirlik derecesini belirtmek için kullanılan dilbilgisel yapılar bulunmakta, fakat diller kodladıkları bilgi kaynağının sayısı ve kullandıkları bilgiyi kodlama düzenekleri açısından farklılıklar göstermektedir. Geneline bakacak olursak bu dilsel yapıların pek çok dilde genellikle kiplik belirticileriyle örtüştükleri görülmektedir. Chafe (1986)'nin, verilen bilginin kaynağı ve güvenilirlik derecesini kapsayan tanıtısallık tanımından yola çıkarak ve Türkçede daha önce özellikle kiplik konusunda yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda Türkçede tanıtılma işlevinin genel olarak, 'kiplik sonekleri', 'kiplik sıfatları', 'kiplik belirteçleri' ve sözlüksel içeriği açısından kanıt gösterme, çıkarımda bulunma gibi tanıtılma anlamları taşıyan eylem ve eylem öbekleriyle kodlandığı görülmektedir.

Tanıtılma belirticilerinin kullanımı özellikle bilimsel metinler ya da medya metinleri gibi bilgi vermeyi, bilgiyi paylaşmayı veya bir ideolojiyi aşlamayı amaçlayan metinlerde

önem taşımakta ve ayrıca söylem çözümlemesi, özellikle eleştirel söylem çözümlemesi alanındaki çalışmalara da ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aikhenvald, A. Y. (2004). *Evidentiality*. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Aksan, D. (1997). *Anlambilim: Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksu-Koç, A. Slobin, D.I. (1986). "A Psychological Account of the Development and Use of Evidentials in Turkish." *Evidentiality*. (Der.) Wallace Chafe ve Johanna Nichols. 20. Norwood: Ablex. 159-167.
- Banguşolu, T. (2004). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Boz, E. (2012). *Türkiye Türkçesi: Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif denemesi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bullock, A. ve Stallybrass, O. (1988). *The Fontana Dictionary of Modern Thought*. London: Fontana/Collins.
- Bybee, J. ve Fleischman, S. (1992). *Modality in Grammar and Discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Cengiz, Ö. ve Cem-Değer, A. (2005). "Türkçe Karşılıklı Konuşma Söyleminde Ezgi Birimlerin Yapısı." *Dilbilim Araştırmaları*, 2005: 1-11.
- Chafe, W. (1986). "Evidentiality in English Conversation and Academic Writing." *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. (Der.) Wallace Chafe ve Johanna Nichols. Norwood & New Jersey: Ablex Publishing Corporation. 261-272.
- Chafe, W. ve Nichols, J. (Der.) (1986). *Evidentiality: The Linguistic Coding of Epistemology*. Norwood & New Jersey: Ablex Publishing Corporation.
- Chung, S. ve Timberlake, A. (1985). "Tense, Aspect and Mood". *Language Typology and Syntactic Description*. III. Grammatical Categories and the Lexicon. (Der.) T. Shopen Cambridge: Cambridge University Pres. 202-258.

- Corcu, D. (2005). "Semantic Structure of the Necessity Marker –*mAll*." Dilbilim Araştırmaları, 2005: 33-45.
- Dendale, P. ve Tasmowski, L. (2001). "Introduction: Evidentiality and related notions." Journal of Pragmatics. 33: 339-348.
- Fintel, K. von (2006). "Modality and Language". Encyclopedia of Philosophy. (Der.) Donald M. Borchert. Detroit: MacMillan Reference USA. 1-16.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayrac Yayınevi.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: A Comprehensive Grammar*. London & New York: Routledge.
- Güven, M. (2001). "Türkçede –*Abil* Eki Ve Kiplik Belirteçleri Üzerine." XV. Dilbilim Kurultayı- Bildiriler: Dilbilim ve Dilbilgisi. (Der.) Ömer Demircan ve Aybars Erözden. İstanbul: Y.T.Ü. Vakfı Yayınları. 79-87.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction To Functional Grammar*. London: Arnold.
- Hsieh, C.-L. (2008). "Evidentiality in Chinese newspaper reports: subjectivity/objectivity as a factor." Discourse Studies, 10 (2): 205-229.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dilbilgisi*. Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- Karpuz, H. Ö. Ve Akçataş, A. (2001). "Metinde Anlam Bağları Üzerine." A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 18: 37-47.
- Kılıç, F. (2005). "Kırgız Türkçesinde Algısal Delile Dayalılık." Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, 2: 68-113.
- Kocaman, Ahmet (1988). "Modality in the Turkish discourse." Proceedings of the Fourth International Conference on Turkish Linguistics. (Der.) Sabri Koç. Ankara: ODTÜ. 463-468.
- Kornfilt, J. (1996). *Turkish*. London & New York: Routledge.
- Matthews, P. H. (1997). *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Palmer, F. R. (2001). *Mood and Modality*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Papafragou, A. (2006). "Epistemic Modality and Truth Conditions." *Lingua*, 116: 1688-1702.
- Ruhi, Ş., Zeyrek, D. ve Osam, N. (1997). "Türkçede Kiplik Belirteçleri ve Çekim Ekleri İlişkisi Üzerine Bazı Gözlemler." *Dilbilim Araştırmaları*, 1997: 105-111.
- Tura-Sansa, S. (1986). "-Dir in Modern Turkish." *Proceedings of the Turkish Linguistics Conference*. (Der.) Ayhan Aksu-Koç ve Eser Erguvanlı Taylan. İstanbul: Boğaziçi University Press. 145-158.
- Trask, R. L. (1993). *A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics*. London & New York: Routledge.
- Underhill, R. (1979). *Turkish Grammar*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.
- Viechnicki, G. B. (2002). *Evidentiality in Scientific Discourse*. Yayımlanmamış doktora tezi, The University of Chicago, IL.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The main objective of communication is to transfer knowledge among people. During this transfer the speaker/writer also transfers some clues revealing his/her personal feelings, beliefs and attitude related to the source and reliability of the knowledge. This phenomenon of marking source and reliability, which is performed with different linguistic devices and grammatical structures in different languages, is called 'evidentiality'.

Although there are different definitions, it is possible to say that there are two dominant views related to evidentiality. One of these considers evidentiality as a kind of epistemic form, thereby taking it merely as the source of knowledge. According to this view, evidentials are included in the philosophical term 'epistemology' since they are related to the source of knowledge (Aikhenvald, 2004: 5). The linguists who adopt

this view claim that it is a universal approach that encompasses more natural languages to confine evidentiality to the marking of the source of knowledge (Aikhenvald, 2004: 6).

On the other hand, the concept of evidentiality and the 'reliability' of knowledge are closely merged. Chafe (1986: 262) thinks that evidentiality has a 'narrow' and a 'broad' sense and defines evidentiality as 'the marking of the source of information' in its narrow sense, and as 'the attitude of the speaker/writer to the truthfulness of the information he/she has' in its border sense. This comprehensive definition, which relates evidentiality to the reliability of knowledge, also comprises such modal extensions as probability, the degree of truthfulness or certainty, thus melting the strict borders between modality (possibility and assumption) and evidentiality (Aikhenvald, 2004: 5). In many languages, especially in European languages, it is seen that evidentiality overlaps with modality to a large extent; therefore, it is studied under the title of modality (Palmer, 2001; Papafragou, 2006; Fitnel, 2006).

Every language has different linguistic forms which enable the speaker/writer to refer to the source of the knowledge they give. Aikhenvald (2004: 105) puts forth that while some natural languages have some certain linguistic structures grammaticalized only to code evidentiality (grammatical evidentiality), some other languages fulfill evidential function by the help of the linguistic forms that also serve for other functions such as tense, modality, person marking, nominalization and subordination. These linguistic structures make an effect similar to the semantic properties of evidential markers. This marking of evidentiality by means of grammatical structures that are originally used for other functions is called 'evidential strategies' (Aikhenvald, 2004: 105; Hsieh, 2008: 208). In many European languages the function of evidentiality is fulfilled through such strategies.

Turkish can also not be said to have a system of evidentiality. Even the suffix *-miş* in Turkish is accepted to be a grammaticalized evidential marker, it also functions to mark past tense. Moreover, one single evidential marker cannot be considered a system. Therefore, evidentiality in Turkish is coded with linguistic devices that are also used for other functions. The studies so far have dealt evidentiality as a subcategory of mood or modality and the functions of evidential markers have been defined as a function of modality (Underhill 1979; Aksu-Koç ve Slobin 1986; Tura Sansa 1986; Kocaman 1988; Kornfilt 1996; Ruhi vd., 1997; Gencan 2001; Güven 2001; Banguoğlu 2004; Göksel ve Kerslake 2005).

Aim and the method of the study

In this study the evidential markers in Turkish are classified and exemplified parallel to Chafe (1986)'s study related to evidentiality. For this, Chafe (1986)'s definition of evidentiality, which comprises marking both the source and the reliability of knowledge, is taken as a criterion and linguistic devices that fit the definition are considered as evidential markers in Turkish. The study is conducted with the help of the previous studies especially related to modality.

Results

The results of the study can be seen in the table below. In the first column of the table there are the linguistic devices that can code evidentiality in Turkish parallel to Chafe (1986)'s study. The second column shows the functions which can be fulfilled by these linguistic devices:

Linguistic device to code evidentiality	Function
the suffix <i>-mİş</i>	-induction (drawing a conclusion from an evidence) -hearsay (second-hand knowledge)
the suffix <i>-Dir</i>	- induction (drawing a conclusion from an evidence)
the suffix <i>-AcAk</i>	- induction (drawing a conclusion from an evidence) -deduction (reaching an assumption by inference)
the suffix <i>-mAll</i>	- induction (drawing a conclusion from an evidence)
the suffix <i>-DI</i> (past tense ending)	-sensory evidence (first-hand knowledge)
the suffix <i>-lyor</i> (present tense ending)	-sensory evidence (first-hand knowledge)
	- deduction (reaching an assumption by inference)
the suffix <i>-A/İr</i> (aorist ending)	- deduction (reaching an assumption by inference)
the adverbs <i>galiba, herhalde</i> (probably, presumably)	- deduction (reaching an assumption by inference)
the adverbs as <i>bence, kanımca, fikrime göre</i> (in my opinion)	-belief (subjective evaluation of the speaker/writer)
using the suffix <i>-lyor</i> and first person ending with the verbs as <i>-gör, -duy, gözlemle-</i> (see, hear, observe)	-sensory evidence (first-hand knowledge)
reporting verbs as <i>söyle-, belirt-</i> (say, state)	-hearsay (second-hand knowledge)
verbs having the meaning of assumption as <i>varsay-, öngör-, kabul et-</i> (assume, foresee, consider)	- deduction (reaching an assumption by inference)
verbs having the meaning of belief as <i>-düşün, inan-</i> (believe, think)	-belief (subjective evaluation of the speaker/writer)
references	-hearsay (knowledge from a high reliability source)

Table 3. The Linguistic Devices that can Code Evidentiality in Turkish and Their Functions.

As seen in the table while the same evidential function can be fulfilled with different linguistic devices, the same linguistic device can fulfill more than one evidential

function. Therefore, to understand what evidential function a linguistic device serves it is necessary to take the context into consideration.

Conclusion

It is seen that the function of evidentiality in Turkish is generally coded with modality suffixes, modality adjectives, modality adverbs and verbs and verb phrases having a lexical content as showing evidence or inference. It is possible to say that this study is the first to index the linguistic devices that serve as evidential markers in Turkish.

Key words: evidentiality, evidential marker, modality